

УДК 342.95:001.89

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.20.12>

СУБ'ЄКТИ НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: ПРАВОВІ ОСНОВИ

Смерницький Дем'ян Вікторович,
доктор юридичних наук, старший
дослідник,
заступник директора
(Державний науково-дослідний
інститут Міністерства внутрішніх справ
України, м. Київ, Україна)

У статті розглянуто нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини у сфері технічного регулювання. Установлено, що науково-організаційна діяльність – це діяльність, спрямована на методичне, організаційне забезпечення та координацію наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності. Розглянуто встановлені елементи науково-організаційної діяльності у сфері технічного регулювання, що визначається як правове регулювання відносин у сфері визначення й виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних із ними процесів і методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду й контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю). Технічне регулювання віднесено до науково-технічної діяльності, яка спрямована на одержання й використання нових знань для розв'язання технологічних, інженерних, економічних, соціальних і гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження та науково-технічні розробки, результатом якої теж можуть бути проекти нормативно-правових актів, нормативних документів або науково-методичних документів тощо. Визначено суб'єктів науково-організаційної діяльності у сфері технічного регулювання, які здійснюють методичне, організаційне забезпечення та координацію розробки нормативно-правових актів (технічних регламентів), нормативних документів (стандартів, кодексів усталеної практики, технічних умов), проведення робіт з оцінки відповідності, сертифікації та метрологічного забезпечення з метою забезпечення безпечності та якості продукції, а також усунення технічних бар'єрів у торгівлі Світової організації торгівлі, приведення законодавства України до законодавства Європейського Союзу, а саме: Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері економічного розвитку; секторальні або міжсекторальні групи чи груп призначених органів, секретаріати таких груп; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації; національний орган стандартизації; національний орган України з акредитації та технічні комітети з акредитації, які входять до складу органу; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері метрології та метрологічної діяльності; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності; наукові метрологічні центри; служба єдиного часу й еталонних частот; служба стандартних зразків складу

та властивостей речовин і матеріалів; служба стандартних довідкових даних про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів; інші центральні органи виконавчої влади та Служба безпеки України, на яких покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності.

Ключові слова: технічний регламент, стандартизація, національний орган стандартизації, національний орган України з акредитації, технічний комітет з акредитації, метрологічне забезпечення, метрологічна система.

SUBJECTS OF SCIENTIFIC AND ORGANIZATIONAL ACTIVITY IN THE FIELD OF TECHNICAL REGULATION: LEGAL BASIS

Smernytskyi Demian Viktorovych,
Doctor of Juridical Sciences, Senior
Researcher,
Deputy Director
(State Research Institute of the Ministry of
Internal Affairs of Ukraine, Kyiv, Ukraine)

The article considers the legal acts that regulate public relations in the field of technical regulation. It is established that scientific and organizational activity is an activity aimed at methodological, organizational support and coordination of scientific, scientific-technical and scientific-pedagogical activity. The established elements of scientific and organizational activity in the field of technical regulation, which is defined as the legal regulation of relations in the field of defining and fulfilling mandatory requirements for product characteristics or related processes and production methods, as well as checking their compliance by assessing compliance and/or state market supervision and control of non-food products or other types of state supervision (control). Technical regulation refers to scientific and technical activities aimed at obtaining and using new knowledge to solve technological, engineering, economic, social and humanitarian problems, the main types of which are applied research and scientific and technical developments, the result of which may also be drafts of normative-legal acts, normative documents or scientific-methodical documents, etc. The subjects of scientific and organizational activities in the field of technical regulation, which provide methodological, organizational support and coordination of the development of regulations (technical regulations), regulations (standards, codes of practice, technical conditions), conformity assessment, certification and metrological support to ensure the safety and quality of products, as well as the elimination of technical barriers to trade of the World Trade Organization, and the alignment of Ukrainian legislation with the legislation of the European Union, namely: the Cabinet of Ministers of Ukraine; central body of executive power, which ensures the formation of state policy in the field of technical regulation; central executive body that implements state policy in the field of technical regulation; the central body of executive power that implements state policy in the field of economic development; sectoral or intersectoral groups or groups of designated bodies, secretariats of such groups; central body of executive power, which ensures the formation of state policy in the field of standardization; central executive body that implements state policy in the field of standardization; national standardization body; the national accreditation body of Ukraine and the technical accreditation committees that are part of the body; central body of executive power, which ensures the formation of state policy in the field of metrology and metrological activities; the central body of executive power, which implements the state policy in the field of metrology and metrological activity; scientific metrological centers; single time and reference frequency service; service of standard samples

of composition and properties of substances and materials; service of standard reference data on physical steels and properties of substances and materials; other central executive bodies and the Security Service of Ukraine, which are entrusted with the functions of technical regulation in certain areas of activity.

Key words: technical regulations, standardization, national standardization body, national accreditation body of Ukraine, technical accreditation committee, metrological support, metrological system.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», науково-організаційна діяльність – це діяльність, спрямована на методичне, організаційне забезпечення та координацію наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності [1].

Спробуємо дослідити зазначені елементи науково-організаційної діяльності у сфері технічного регулювання та її нормативно-правове забезпечення.

Як визначено в Законі України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [2], технічне регулювання – це правове регулювання відносин у сфері визначення й виконання обов’язкових вимог до характеристик продукції або пов’язаних із ними процесів і методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду й контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю).

На наш погляд, технічне регулювання необхідно віднести до науково-технічної діяльності, яка спрямована на одержання й використання нових знань для розв’язання технологічних, інженерних, економічних, соціальних і гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки [1], результатом якої теж можуть бути проекти нормативно-правових актів, нормативних документів або науково-методичних документів тощо.

Виходячи з того, що, як наведено, науково-організаційна діяльність включає методичне, організаційне забезпечення та координацію сфери технічного регулювання, розглянемо відповідні функції суб’єктів цієї сфери стосовно наукової організації.

Так, Кабінет Міністрів України спрямовує і координує роботу центральних органів виконавчої влади та взаємодіє зі Службою безпеки України, на яких покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності.

Щодо організаційних функцій центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання, то він визначає пріоритетні напрями розвитку технічного регулювання в Україні, забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері технічного регулювання, а також координує діяльність з розроблення та перегляду технічних регламентів і процедур оцінки відповідності, здійснює методичне забезпечення діяльності з розроблення й перегляду технічних регламентів і процедур оцінки відповідності.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, організовує проведення відповідними державними органами оцінювання органів з оцінки відповідності, які претендують на призначення, стосовно їх відповідності вимогам до призначених органів чи визнаних незалежних організацій.

Крім того, з метою роз’яснення положень технічних регламентів і забезпечення їх узгодженого застосування відповідні державні органи в разі потреби розробляють методичні рекомендації з їх застосування.

Однією з особливостей розроблення проектів технічних регламентів і процедур оцінки відповідності є, згідно зі ст. 16 Закону України «Про технічні регламенти

та оцінку відповідності» [2], те, що національний орган стандартизації надає методологічну допомогу стосовно правильності посилань у проектах технічних регламентів і процедур оцінки відповідності на національні стандарти відповідним державним органам, які розробляють зазначені регламенти та процедури.

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері економічного розвитку стосовно науково-організаційної діяльності, відноситься також організаційне, методичне й інформаційне забезпечення підготовки та подання запитів і коментарів відповідних державних органів та інших українських заінтересованих сторін щодо проектів чи прийнятих технічних регламентів і процедур оцінки відповідності, про які держави-члени Світової організації торгівлі надали відповідні повідомлення.

Відповідно до ст. 44 Закону [2], якщо це передбачено певним технічним регламентом, відповідна координація та співпраця між органами з оцінки відповідності, призначеними згідно із зазначеним технічним регламентом, забезпечуються у формі секторальної або міжсекторальної групи чи груп призначених органів. Організаційне забезпечення діяльності секторальних (міжсекторальних) груп призначених органів здійснюють технічні секретаріати таких груп, функції яких покладаються органом, що призначає, на призначені органи, які в письмовій формі висловили згоду та підтвердили власну спроможність виконувати зазначені функції.

Також науково-організаційна діяльність і її елементи у сфері технічного регулювання визначені Законом України «Про стандартизацію» [3].

Стандартизація – це один із елементів технічного регулювання, що полягає в установленні положень для загального й неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері.

До організаційних функцій центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації, належить забезпечення нормативно-правового регулювання у сфері стандартизації; визначення пріоритетних напрямів розвитку у сфері стандартизації; погодження програми робіт з національною стандартизацією.

До координаційних функцій центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, належить ужиття обґрунтованих заходів для прийняття й дотримання суб'єктами стандартизації Кодексу добросовісної практики з розробки, прийняття та застосування стандартів відповідно до Угоди Світової організації торгівлі про технічні бар'єри в торгівлі [4], що є додатком до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 року [5]; здійснення контролю за дотриманням національним органом стандартизації процедур у сфері стандартизації відповідно до принципів, норм і вимог, установлених нормативно-правовими актами [3].

Крім того, суб'єктом організаційної та методичної роботи у сфері технічного регулювання є національний орган стандартизації, до повноважень якого, відповідно ст. 11 Закону [3], належить організація та координація діяльності щодо розроблення, прийняття, перевірки, перегляду, скасування й відновлення дії національних стандартів, кодексів ustalеної практики та змін до них; координація діяльності технічних комітетів стандартизації; забезпечення та сприяння співробітництву у сфері стандартизації між виробниками, постачальниками, споживачами продукції та відповідними державними органами.

Також національний орган стандартизації організовує та координує діяльність із проведення перевірки національних стандартів і кодексів ustalеної практики

на відповідність законодавству, потребам виробників і споживачів, рівню розвитку науки й техніки, інтересам держави, вимогам міжнародних, регіональних стандартів і кодексів ustalеної практики.

Організація діяльності з акредитації органів з оцінки відповідності, відповідно до Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», здійснюється національним органом України з акредитації, у тому числі з проведення науково-дослідних робіт у сфері акредитації та інформаційного забезпечення з питань акредитації, до складу якого входить рада з акредитації, технічні комітети з акредитації та комісія з апеляцій.

Технічні комітети з акредитації створюються національним органом України з акредитації, до основних завдань яких належать розроблення методичних рекомендацій з питань акредитації та визначення додаткових вимог щодо акредитації у відповідних сферах, підготовка й подання пропозицій національному органу України з акредитації [6].

Науково-організаційна діяльність щодо метрологічного забезпечення технічного регулювання здійснюється відповідно до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» [7].

У статті 4 Закону [7] зазначено, що метрологічна система України створює необхідні засади для забезпечення єдності вимірювань у державі.

Метрологічна система України включає національну метрологічну службу; нормативно-правову базу; національну еталонну базу й систему передачі розмірів одиниць вимірювання; систему добровільної акредитації калібрувальних лабораторій, а також систему акредитації випробувальних лабораторій, органів з оцінки відповідності; навчальні заклади, науково-дослідні установи, організації, що поширюють знання та досвід у сфері метрології та метрологічної діяльності [7].

До національної метрологічної служби, згідно зі ст. 9 Закону, належать центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері метрології та метрологічної діяльності; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду; наукові метрологічні центри; державні підприємства, які належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності; служба єдиного часу й еталонних частот; служба стандартних зразків складу та властивостей речовин і матеріалів; служба стандартних довідкових даних про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів; метрологічні служби центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, підприємств та організацій; органи з оцінки відповідності засобів вимірювальної техніки й повірочні лабораторії [7].

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері метрології та метрологічної діяльності, здійснює державне управління забезпеченням єдності вимірювань в Україні.

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності, належать координація діяльності щодо забезпечення функціонування метрологічної системи України; організація функціонування й підготовка пропозицій з удосконалення національної еталонної бази; уповноваження на проведення перевірки законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації; здійснення інших повноважень, визначених нормативно-правовими актами [7].

Наукові метрологічні центри у сферах діяльності, визначених положеннями про них і нормативно-правовими актами, здійснюють координацію та науково-методичне

супроводження робіт із забезпечення єдності вимірювань за відповідними напрямками діяльності.

Служба єдиного часу й еталонних частот, служба стандартних зразків складу та властивостей речовин і матеріалів, служба стандартних довідкових даних про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів здійснюють міжгалузеву координацію й забезпечують виконання робіт за визначеними Законом [7] напрямками діяльності.

Підводячи підсумки, відповідно до проведеного аналізу законодавства у сфері технічного регулювання, можна констатувати, що суб'єктами, які забезпечують науково-організаційну діяльність, тобто методичне, організаційне забезпечення та координацію розробки нормативно-правових актів (технічних регламентів), нормативних документів (стандартів, кодексів ustalеної практики, технічних умов), проведення робіт з оцінки відповідності, сертифікації та метрологічного забезпечення з метою забезпечення безпечності та якості продукції, а також усунення технічних бар'єрів у торгівлі Світової організації торгівлі, приведення законодавства України до законодавства Європейського Союзу, є Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері економічного розвитку; секторальні або міжсекторальні групи чи групи призначених органів, секретаріати таких груп; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації; національний орган стандартизації; національний орган України з акредитації та технічні комітети з акредитації, які входять до складу органу; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері метрології та метрологічної діяльності; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності; наукові метрологічні центри; служба єдиного часу й еталонних частот; служба стандартних зразків складу та властивостей речовин і матеріалів; служба стандартних довідкових даних про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів; інші центральні органи виконавчої влади та Служба безпеки України, на яких покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2016. № 3. Ст. 25.
2. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15 січня 2015 року № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2015. № 14. Ст. 96.
3. Про стандартизацію : Закон України від 5 червня 2014 року № 1315-VII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014. № 31. Ст. 1058.
4. Про технічні бар'єри в торгівлі Світової організації торгівлі : Угода ТБТ СОТ від 15 квітня 1994 року. Документ 981_008.
5. Про заснування Світової організації торгівлі : Марракеська угода від 15 квітня 1994 року.
6. Про акредитацію органів з оцінки відповідності : Закон України від 17 травня 2001 року № 2407-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 32. Ст. 170.
7. Про метрологію та метрологічну діяльність : Закон України від 5 червня 2014 року № 1314-VII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014. № 30. Ст. 1008.